

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/nauka-i-edukacja/badania-historyczne/konferencje/26830,Ruch-ludowy-w-sluzbie-Rzeczypospolitej-1939-1989.html>
02.03.2026, 02:32

Strona znajduje się w archiwum.

Ruch ludowy w służbie Rzeczypospolitej 1939-1989

13.09.2001

Polityczny ruch ludowy powstał w Galicji w końcu XIX wieku. Najpierw jeszcze w okresie zaborów, a następnie w II Rzeczypospolitej chłopskie partie walczyły o cywilizacyjną, gospodarczą i oświatową emancypację wsi, o reformę rolną, o demokratyzację prawa i ustroju politycznego, o wpływ chłopów na decyzje dotyczące państwa. W pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości najsilniejszą partią ludową było Polskie Stronnictwo Ludowe "Piast", a jego przywódca Wincenty Witos w latach 1920-1926 trzykrotnie sprawował funkcję premiera rządu. W 1931 roku zjednoczyły się największe partie ludowe, tworząc Stronnictwo Ludowe, należące do najsilniejszych ugrupowań politycznych i liczące pod koniec lat 30-tych około 150 tys. członków. W okresie II wojny światowej Stronnictwo Ludowe uczestniczyło w koalicji, tworzącej rząd gen. Władysława Sikorskiego, a równocześnie współtworzyło instytucje państwa podziemnego w okupowanym kraju. Zorganizowało również własną siłę zbrojną, która w 1944 roku stała się częścią Armii Krajowej. Po wojnie Stronnictwo Ludowe, przemianowane na Polskie Stronnictwo Ludowe, podjęło dramatyczną walkę w obronie suwerenności Polski i poniosło w tej walce ogromne straty. Komunistyczny terror i wyborcze fałszerstwa doprowadziły do klęski PSL, ale nie przerwały działalności ludowców ani na emigracji, ani w kraju. Część działaczy utworzonego przez komunistów satelickiego Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego kilkakrotnie podejmowała próby odzyskania niezależności swojej partii, jednak możliwe okazało się to dopiero w warunkach rozpadania się komunistycznej dyktatury.

Działacze ludowi, którzy nie pogodzili się z likwidacją autentycznej chłopskiej partii, prowadzili działalność wychowawczą oraz starali się zachować i utrwalić historię ruchu ludowego. W latach 70-tych spontanicznie powstawały chłopskie komitety, walczące o prawa obywatelskie i poprawę ekonomicznych warunków życia wsi. Od 1980 roku ruch ludowy odbudowywał się w postaci rolniczych związków zawodowych, a - przy końcu lat 80-tych - także chłopskich organizacji politycznych. Równocześnie ZSL zerwało więzy zależności od partii komunistycznej i w 1989 roku współtworzyło pierwszy koalicyjny rząd Tadeusza Mazowieckiego. W 1990 roku na Kongresie Jedności przywrócono historyczną nazwę Polskiego Stronnictwa Ludowego.

Program sesji:

- dr Krzysztof Ślusarek, Polskie Stronnictwo Ludowe w regionie Świętokrzyskim 1945-1947
- Jarosław Szarek, Kościół katolicki i ruch ludowy w latach powojennych
- Małgorzata Ptasieńska, Stefan Korboński - polityk i pisarz, w kraju i na emigracji
- dr hab. Ryszard Terlecki Stanisław Kot w dokumentach UB i SB w Krakowie
- prof. dr hab. Stefan Pastuszko Ruch ludowy w Kieleckiem po likwidacji PSL-u

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)